

EN HÅLLBAR FRAMTID

VÅRA IDÉER GÖR SKILLNAD

Centerpartiets idéprogram
mars 2013 i Upplands Väsby

Centerpartiet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

EN HÅLLBAR FRAMTID	3	CIVILSAMHÄLLE OCH KULTURLIV	18
Våra rötter	3	Kultur	18
Stora utmaningar nu och i framtiden	5	Ett digitalt civilsamhälle	19
HÅLLBARA IDÉER	6	STATEN OCH SAMHÄLLET	20
Frihet	6	Lika tillgångar till samhällsservice	20
Lika möjligheter	6	Ett samhälle byggt underifrån	21
Grundläggande trygghet	7	Integritet	22
Decentralisering	7	VÄLFÄRD	23
Självägande	8	Vård och omsorg	23
Kretsloppstänkande	8	Utbildning	24
Öppenhet	8	Sociala skyddsnät	26
Jämställdhet	9	MIGRATION OCH INTEGRATION	27
HÅLLBAR POLITIK	10	Migrationen berikar	27
MILJÖ OCH GRÖN TILLVÄXT	10	Dagens utmaningar	28
Klimathotet	11	EN FRI OCH FREDLIG VÄRLD	29
Förnybar energi	11	Ett demokratiskt Europa	29
Djur och natur	12	Världssamfundet	30
Hela landet bidrar till ett hållbart samhälle	12		
EN ENTREPRENÖRSDRIVEN EKONOMI	14		
Marknadsekonomi och frihandel	14		
Jobben först	14		
Skatter	15		
Konkurrens och karteller	16		
De gröna näringarna	16		
En bättre välståndsdefinition	17		

EN HÅLLBAR FRAMTID

Alla människors lika rätt och värde är grunden för Centerpartiets politik.

Vi tror på varje människas rätt och förmåga att själv forma sin egen framtid. Det är därför vi vill att makt ska finnas så nära människor som möjligt. Det är därför vi försvarar alla människors frihet från förmynderi och påtvingad kollektivism. Det är därför vi tror på ett gemensamt ansvar för att ge alla människor möjligheter att förverkliga sina liv och sina drömmar och utjämna de orättvisor som arv och uppväxt skapat. Det är därför vi vill bevara vår planet och ekosystemet, som är den långsiktiga grunden för frihet och välfärd. Det är därför vi tror på människors rätt att bygga en framtid varhelst i vårt land de vill bo, vart än de känner att de hör hemma.

Centerpartiets liberalism är social, decentralistisk och grön. Den är jordnära och frihetlig. Den bygger på rättvisa och hållbarhet. Den ser samhället som större än bara staten, som en gemenskap där alla behövs. När många får vara med och ta ansvar för tryggheten och solidariteten byggs en välfärd som är mycket starkare än vad staten ensam förmår.

Vi är en öppen folkrörelse som välkomnar alla som delar vår vision om en friare och bättre värld. Med en levande debatt och med det fria ordet som grund får vi ett samhällsklimat där människor kan göra sina röster hörda och påverka sin vardag. Centerpartiet ska vara Sveriges mest öppna politiska parti.

Vår politik bygger på reformer som är långsiktigt hållbara – därför bär vårt idéprogram namnet "En hållbar framtid".

VÅRA RÖTTER

Våra idéer är resultatet av många människors långa strävan för ett rättvisare, friare och grönare samhälle.

Centerpartiet har sina rötter i landsbygdsbefolkningens och de självägande böndernas månghundraåriga kamp för frihet och rättvisa i Sverige. Självägande bönder utgjorde den folkliga basen för den frihetsrevolution som ägde rum i mitten på 1800-talet. I samverkan med andra progressiva krafter krävde och uppnådde bönderna demokrati, yttrandefrihet, näringsfrihet, frihandel och ett slut på privilegier och pålagor. Bönderna stod i opposition inte bara mot kungen, adeln och prästerna, som levde på att beskatta dem, utan även mot borgarståndet, som försvarade skråväsendet. Bönderna spelade också en avgörande roll för införandet av folkundervisningen och den första allmänna folkskolan. Den landsbygdsliberala rörelsen kombinerade strävan efter ökad ekonomisk frihet med viljan att förbättra de allra fattigastes livsmöjligheter. Dessa reformer blev grunden för Sveriges snabba marsch mot demokrati och välstånd.

Som en följd av denna folkrörelsetradition är centerpartister kooperationernas, församlingarnas, de ideella föreningarnas, biståndsorganisationernas, folkbildningens och företagarnätverkens ryggrad varthän du vänder dig i landet. Med Centerpartiets rötter i bonderörelsen följer också vår förankring i miljöfrågorna. Centerpartiet har bildats av människor som levt av naturen och dess resurser, därför vet vi att mänskligheten inte överlever utan att ta hänsyn till naturens villkor.

Centerpartiet grundades för drygt hundra år sedan för att försvara vanliga människors rätt mot överhögheten. Vid bildandet betonades likvärdiga villkor för alla, oavsett varifrån man kom och oavsett vilken bakgrund man hade, men också individens frihet och rätt att forma sin egen framtid. Det moderna Centerpartiet fick sitt namn i samband med ATP-striden och partiprogrammet 1959, med ökat fokus på individuella val, miljö och decentralisering.

Vårt parti har också tidigt hävdat kvinnors ställning i samhället. Under lång tid har Centerpartiet varit en förändringskraft för viktiga jämställdhetsreformer. Många kvinnor i ledande politisk ställning i Sverige har varit centerpartister. Den första kvinnliga utrikesministern och partiledaren i Sverige var centerpartist.

Centerpartiet är byggt av människor med starkt internationellt engagemang, i en tradition av global rättvisa och demokratisering. Sedan mitten av förra seklet har centerpartister i praktiskt handling byggt solidaritet från södra Afrika till Östeuropa. Tydligare än något annat parti tog Centerpartiet, på grundval av allas lika rätt och värde, ställning mot talet om "social turism" och de så kallade övergångsreglerna och stod framgångsrikt upp för fri rörlighet även för de nya central- och östeuropeiska medlemsstaterna i EU.

Centerpartiet är ett värderingsstyrt parti som svarar på de utmaningar som finns i hela landet såväl i städer som på landsbygd. Vår idédebatt hämtar kraft och inspiration från människors livsvillkor i hela landet. Vi arbetar med alla samhällsfrågor, vi representerar många olika perspektiv från många olika platser och vi bärs upp av gemensamma värderingar.

STORA UTMANINGAR NU OCH I FRAMTIDEN

Vi lever i globaliseringens era, präglad av snabba förändringar. Teknik och ekonomi knyter människor från avlägsna platser allt närmare varandra, samtidigt som en allt snabbare urbanisering samlar mänskligheten i allt större städer.

Globaliseringens kraft är i grunden en fantastisk möjlighet. Runt om i världen finns nu en verklig chans att med hjälp av reformer utrota svält, farsoter, fattigdom och nöd. Innovationer sprids snabbt och kommer många till del. Utbytet med omvärlden har gjort både Sverige och andra länder mångfalt rikare.

Men det finns också utmaningar. Ett ohållbart utnyttjande av ekosystemet håller på att dramatiskt försämra livsmöjligheterna och uttömma oersättliga naturvärden för kommande generationer, med risk för naturkatastrofer och hungersnöd. I många länder med ökat välstånd minskar barnkullarna och befolkningen åldras, samtidigt som kraven på kvalitet i välfärden stegras. De ekonomiska kriser som skakat världen i början av 2000-talet visar hur sårbara och beroende vi är av varandra. Allt större krav ställs på svenska företags konkurrenskraft och innovationsförmåga i denna föränderliga värld.

Om politiken inte förmår att hålla jämna steg med utvecklingen så är det de mest utsatta och de med minst marginaler som kommer att drabbas hårdast. Sverige har i årtionden levt med ett utbrett utanförskap. Kortsiktiga särintressen har rest hinder för människor som önskar arbeta och bidra, i synnerhet de med svagast ekonomisk ställning. En allt mer globaliserad värld och ett Sverige i förändring kräver en mer flexibel och inkluderande arbetsmarknad.

Särskilt utsatta är människor på platser som hamnat i en negativ spiral av utflyttning, alltmer frånvarande samhällsservice och försvagade nätverk mellan människor. Det krävs offensiva och strategiska beslut för att stärka landsbygdens attraktionskraft och dess betydelse för byggandet av det hållbara samhället.

Vi har idag möjlighet att skapa ett samhälle med frihet och utvecklingsmöjligheter för alla. Teknologin och globaliseringen, vårt ökade behov av kvalitet och närhet i upplevelser och konsumtion, skapar alla grogrund för entreprenörskap på många platser i vårt land. Innovationer öppnar för lösningar på omställningen till ekologisk hållbarhet som sedan kan spridas globalt. Det borde i vår tid vara möjligt att leva väl och växa överallt i vårt land, och att göra det i harmoni med ekosystemets kretslopp.

Sverige kommer därför, under många årtionden, ha stort behov av reformer byggda på solida, hållbara principer, som ökar människors möjligheter att själv bygga sin egen framtid. Reformerna så hållbara att de klarar att möta det internationella omvandlingstrycket, så hållbara att de ger alla en möjlighet att ta del av välståndsutvecklingen och så hållbara att de klarar omställningen till ett klimatsmart kretsloppssamhälle.

HÅLLBARA IDÉER

I över hundra år har Centerpartiets idéer varit med och format samhällets utveckling. Vår drivkraft att bidra till ett bättre samhälle för kommande generationer är stark. Centerpartiet arbetar för långsiktig hållbarhet på alla politiska nivåer. Nyckeln till en hållbar framtid är att frigöra människors kreativitet och skaparkraft oavsett var i Sverige eller i världen man bor.

Alla människor har lika rätt och värde, alla har samma grundläggande rättigheter och skyldigheter. Vi bekämpar alla strukturer, formella och informella, som förtrycker eller diskriminerar människor. Det har ingen betydelse på vilken grund detta sker; kön, ålder, sexuell läggning, könsidentitet, könsuttryck, funktionsnedsättning, trosuppfattning eller etnicitet.

FRIHET

Varje människa är född fri. En människas frihet kan i grunden endast begränsas av hänsyn till andra människors lika rätt till frihet. Alla ska kunna bestämma över sina egna liv genom egna och fria val.

Respekten för de mänskliga rättigheterna är grunden för ett demokratiskt samhälle. Demokratin förutsätter en allmän acceptans och respekt för människors olika åsikter, oavsett om det handlar om politiska ståndpunkter, religion eller annan typ av livsåskådning. Yttrandefrihet, religionsfrihet och föreningsfrihet är därför orubbliga principer, som även innefattar frihet att avstå från religion och från att organisera sig.

Frihet i Centerpartiets mening är inte förunnat de få och de privilegierade. Alla människor, oavsett bakgrund, ålder, kön eller härkomst, ska ges möjlighet att utöka sina livschanser och känna frihet. Centerpartiet försvarar både så kallat negativa friheter: frihet från tvång, våld och förmynderi, och så kallat positiva friheter: frihet från fattigdom, sjukdom och okunskap.

Valfriheten är en viktig princip och en nyckel för att förena frihet med rättvisa. Inom exempelvis välfärden ska den offentliga finansieringen skapa förutsättningar för likvärdighet och rättvisa, medan rätten att få göra egna val ger människor friheten att utforma sin välfärd efter sina egna behov.

LIKA MÖJLIGHETER

När vi stärker möjligheterna för dem som har det sämst lyfter vi hela samhället. Vi tror på ett gemensamt ansvar för att ge alla maximala möjligheter i livet, att utjämna de orättvisor som arv och uppväxt skapat. En offentligt finansierad skola, vård, omsorg, brottsbekämpning och ekonomisk grundtrygghet främjar social rörlighet och värnar omsorgen om varandra.

Ett centralt mål för Centerpartiet är att det ska finnas likvärdiga möjligheter att växa upp, gå i skolan, arbeta, bo och driva företag i hela vårt land.

Särskilt viktigt är att värna varje barns rätt att bli respekterad och att bli sedd för den man är. Utbildning och bildning, värn mot sjukdom och fattigdom, villkorslöst skydd mot våld och förnedring inom och utom hemmet, är grundläggande för att varje barn ska kunna känna trygghet och frihet att växa och utvecklas.

Rättvisa handlar om jämlikhet, men inte likformighet. Att vi vill ha likvärdiga möjligheter för alla innebär inte att det måste få samma utfall. Samma problem kan lösas på olika sätt.

GRUNDLÄGGANDE TRYGGHET

Människor har en rad grundläggande behov: mat, kläder, boende och vård. Det är uppenbara exempel på nödvändigheter som vi har ett gemensamt ansvar för att alla ska ha tillgång till. De som drabbats av sjukdom, funktionsnedsättning eller arbetslöshet ska därutöver garanteras en ekonomisk grundtrygghet som förhindrar att de fastnar i livslång utsatthet och som ger den enskilde stöd att ställa om och komma tillbaka. Efter ett avslutat arbetsliv, ska man vara trygg i försörjningen för resten av livet.

Den grundläggande tryggheten måste vara så heltäckande att ingen tillåts falla igenom skyddsneten, och så stark att den klarar av att ge alla en ny chans i livet. Centerpartiet har respekt för att trygghet innebär olika saker för olika människor. Vi anser att tryggheten är störst i ett öppet och fritt samhälle där människor kan mötas och knyta sociala band.

En viktig del av tryggheten är rättstryggheten. Ingen ska ha rätt att ta ifrån oss vår frihet och trygghet genom kriminella handlingar. Kriminalpolitiken ska därför både förebygga och avskräcka från brott, stödja brottsdrabbade och stimulera dem som har begått olagliga handlingar till en ny livssituation utan brottslighet.

DECENTRALISERING

Vi tror på människans förmåga att ta ansvar för sig själv och för andra. Centerpartiet kommer konsekvent, inom alla områden och på alla nivåer, att verka för decentralisering av beslut så att människor kan öka makten över sina liv. Decentralisering handlar om att flytta makten närmare människors vardag.

För att stärka det personliga självbestämmandet, för att öka det regionala och lokala självstyret, måste principen vara att beslut i första hand ska fattas av människor själva, eller så nära den enskilda människan som möjligt. Beslut som endast berör en mer lokal nivå, eller bara individen själv, bör inte flyttas upp till en högre nivå, som ofta är fallet idag. Detta ställer krav på meningsfulla och demokratiskt tillsatta beslutsnivåer på lokal och regional nivå, med legitimitet och insyn, så att människor aktivt kan delta i besluten. En del i decentraliseringen är att öka brukarinflytandet så att de som går i skolan, eller de som har behov av omsorg, ska ha möjlighet att påverka sin närmiljö och livssituation.

SJÄLVÄGANDE

Äganderätten är central för ett samhälle där människor kan förverkliga sig själva och sina drömmar. Bonden som äger sin mark, familjen som äger sin bostad, pensionären som har ett sparkapital, för alla dem innebär tillgången till ett eget kapital att de blir mindre sårbara och mindre beroende. Det ger dem större självbestämmande och utrymme att tänka långsiktigt. Möjligheter skapas för fler att investera i sina drömmar, stora som små, och skapa egna verksamheter. Personligt ägande är, även för den med knappa resurser, ett sätt att öka både frihet och trygghet. Det är en förutsättning för att både förvalta och förädla våra resurser.

Brott mot äganderätten, med konfiskatoriska och godtyckliga beskattningar och ingrepp, underminerar förtroendet och långsiktigheten i samhället.

KRETSLOPPSTÄNKANDE

Naturens kretslopp är grunden för allt mänskligt liv. Tillgång till rent vatten, ren luft och giftfri miljö är en fundamental rätt för alla människor och en förutsättning för frihet i en vidare bemärkelse. Naturen förser oss med de grundläggande tjänster som krävs för att vi ska kunna bruka marken, för att vi ska kunna klara livsmedelsförsörjningen och för att vi ska kunna ha tillgång till många andra fundamentala nyttigheter. Vi har en skyldighet att bruka utan att förbruka, att inte föröda kretsloppen för kommande generationer. Det handlar både om rättvisa och om respekt för våra barns och barnbarns frihet.

ÖPPENHET

Ett öppet land, en öppen attityd till andra och till varandra, utgör grunden för vårt ekonomiska välstånd och berikar oss i långt vidare bemärkelse.

Vårt lands välstånd har i alla tider byggt på ett ständigt utbyte med omvärlden. I flera hundra år har vi präglats av emigranter, återvändare och invandrare. Centerpartiet välkomnar att samhället består av människor med olika bakgrund och erfarenheter, där alla är lika värda och där gemenskapen ska vara öppen för alla. Vi vill göra upp med de system och strukturer som hindrar människor från att vara delaktiga i samhället. Vi vill riva de murar och den uppdelning mellan innan- och utanförskap som en exkluderande politik skapat.

Tekniska landvinningar, nya idéer och hårt arbete har fört jordens folk närmare varandra. Det fanns en tid då vi betalade tull vid stadsgränsen. Sedan dess har vi förenat både Norden och EU genom fri rörlighet och fri handel. Centerpartiet vill fortsätta att avlägsna de hinder som finns för enskilda människors rörlighet i världen. Vi vill se en framtid där Sverige är ett land dit människor kommer med en dröm om ett bättre liv och bidrar till att bygga vårt samhälle.

JÄMSTÄLLDHET

Centerpartiet är ett feministiskt parti, som utmanar och bryter rådande maktförhållanden och kollektiva orättvisor. Feminism handlar om att försvara rätten och friheten att vara den man är. I ett ojämnt samhälle begränsas vars och ens frihet. I ett liberalt samhälle behandlas vi utifrån de individer vi är, inte utifrån vilket kön vi har. Våra gemensamma system måste därför vara så uppbyggda att flickor och pojkar, kvinnor och män, har samma möjligheter. Detta inkluderar en fungerande förskola och äldreomsorg, en jämställd skola och vård och ett jämställt ansvar för hem och familj. Kön ska inte avgöra lön, inte heller status, inflytande i samhällets och näringslivets styrelserum eller möjligheten att skapa ekonomiska tillgångar.

Även om diskrimineringens grunder varierat över tid har övergrepp mot, och omyndighetsförklarande av, kvinnor historiskt varit en av de mest omfattande. Vi kan aldrig tolerera att människor på detta sätt förhindras från att förverkliga sin fulla potential. Våld i nära relationer, sexualiserat våld, hedersrelaterat våld och kränkningar av den kroppsliga integriteten är begränsningar av människans frihet som aldrig får accepteras. Det gäller oavsett om det sker i Sverige eller i andra länder, och inte minst när det används som vapen i krig och konflikter. Vi vill se ett samhälle fritt från våld i hemmet, människohandel och prostitution.

HÅLLBAR POLITIK

Med våra idéer som värdegrund strävar vi efter en långsiktigt hållbar politik för ett grönare, friare, tryggare och rättvisare samhälle i ständigt utveckling.

MILJÖ OCH GRÖN TILLVÄXT

Centerpartiet ska vara det ledande partiet i miljöfrågor, en ledande kraft för att ställa om till hållbar utveckling i Sverige och internationellt.

Hittills har mänskligheten sett alltför kortsiktigt på miljön och nyttjandet av naturens resurser. En allt dyrare räkning har ständigt skickats vidare till nästa generation.

Samhället vinner på att välstånd skapas på naturens villkor, inom planetens begränsningar och genom att värdesätta ekosystemen och bejaka grön tillväxt och entreprenörskap. Det ska alltid vara lönsamt att vara miljövårdande och olönsamt att agera miljöförstörande. Med försiktighetsprincipen, utgångspunkten att förorenaren betalar för sin miljöpåverkan och att ekosystemet är prissatt till sitt rätta värde, kan vi förhindra och förebygga skador på både människa och natur. Lika viktigt som skyldigheten att betala när man belastar miljön, är rättigheten att få betalt när man producerar ekosystemtjänster.

Centerpartiet spelar en viktig roll för den gröna omställningen i Sverige. Vi är ett av få gröna, miljöorienterade partier i världen som aldrig förordat en planekonomisk agenda. Vi tror på att kombinera miljöansvar med tilltro till teknikens och utvecklingens kraft. Alltsedan 1960-talet har vi placerat miljön i centrum för politiken och åstadkommit konkret handling av våra visioner. Vi har både lyft fram problemen och fått till stånd åtgärder och satsningar gällande försurning, återvinning, förnybar energi, koldioxidskatt, utsläppsrätter, kretslopp, kemikalielagstiftning och grön skatteväxling. Därigenom har vi direkt bidragit att Sverige visar vägen för andra länder. Vår miljöpolitik har gjort det möjligt att kombinera starkt miljöansvar med god ekonomisk tillväxt.

Detta är Centerpartiets roll även i framtiden, att inte bara peka på miljöproblemen utan att finna de politiska lösningarna.

Fortfarande är miljöproblemen långt ifrån lösta utan tvärtom i många fall accelererande. Dagligen används kemikalier och tekniker vars effekter på människan och naturen är skadliga eller okända. Gifter i luft, mark och vatten, hormonstörande ämnen, klimatförändringar, vattenbrist, utfiskning och utarmad biologisk mångfald på land och i hav, är exempel på miljöpåverkan som kommer att begränsa människors frihet och i vissa fall hota själva förutsättningarna för vår överlevnad.

KLIMATHOTET

Klimatförändringarna är det största miljöhotet mänskligheten känner. Dess konsekvenser riskerar att underminera frihet och välfärd för kommande generationer. Snabba, konkreta åtgärder för klimatet lönar sig, medan passivitet kommer att bli extremt kostsamt.

Vi måste återupprätta vår gemensamma äganderätt, och därmed vårt ansvar, för vårt klimat, som annars förslösas på allas vår bekostnad. Ytterst är lösningen i klimatfrågan att få till stånd en global prissättning på koldioxid som motsvarar de höga kostnader utsläppen åsamkar mänskligheten. Det ska vara olönsamt att fortsätta släppa ut och lönsamt att ställa om. Omställningen kan påskyndas med grön skatteväxling, ökade skatter på klimatförstöring och sänkta skatter på arbete och annan välfärdsskapande verksamhet.

Pris på utsläpp kan samla kraften från miljontals entreprenörer och mångfald fler konsumenter och mobilisera marknadsekonomins fulla omvandlingstryck för att finna de lösningar som gör omställningen så snabb och effektiv som möjligt. Sverige är ett exempel på att en sådan klimatomställning driven av ekonomiska styrmedel kan gå hand i hand med stark tillväxt och god välfärdsutveckling. Att bruka och värna åkermark och skog är också en betydande del i att motverka klimatförändringar.

Klimatfrågans unika dilemma är att utsläppen får effekter oavsett var på klotet de sker. Klimatomställningen måste ske både genom lokala och globala åtgärder. Den kräver internationella överenskommelser och att alla världens ledande ekonomier minskar sina utsläpp drastiskt. Världens rika länder måste bidra till att utvecklingsländer snabbare kan nå en hållbar utveckling.

Detta dilemma löses inte med en avvaktande attityd. Parallellt med att världens länder haft svårt att komma överens om verkningfulla internationella spelregler för klimatpolitiken har vi sett hur EU, enskilda länder, regioner och städer alla gjort viktiga insatser för att axla ansvaret. Frånvaron av internationella bindande avtal, eller lågt satta krav, får inte hindra nationer och regioner från att gå före och tillämpa skärpta krav. Klimatpolitiken ska utgå från vad vetenskapen visar är nödvändigt för att undvika farliga förändringar. Höga ambitioner stärker entreprenörskap, utveckling av miljöteknik och initiativ inom civilsamhället. En sådan grön tillväxt är ett globalt föredöme.

FÖRNYBAR ENERGI

Sverige har både möjlighet och skyldighet att inom mindre än en generation bli ett samhälle med hundra procent förnybar energi, helt fritt från fossil energi, där Centerpartiets vision är ett samhälle utan kärnkraft. Omställningen till ett helt förnybart samhälle är ett projekt som kräver samhällets fulla engagemang.

För att nå dit krävs tydliga ekonomiska styrmedel och långsiktiga satsningar på forskning och innovation för utveckling av framtidens klimatsmarta, resurssnåla och förnybara teknik. Att bryta oljeberoendet i transportsektorn och nå svenska klimatmål förutsätter att Sveriges fordonsflotta på sikt endast drivs med förnybar energi. Det innebär också ett behov av investeringar i infrastruktur för en fungerande tillgång till olika förnybara drivmedel och att på sikt endast tillåta försäljning av fordon som kan gå på sådana drivmedel. Sverige har unika förutsättningar att vara ett internationellt föregångsland med sina stora förnybara resurser och världsledande företag inom viktiga teknikbranscher. Detta öppnar nya möjligheter till grön tillväxt och export av miljöteknik och energitjänster.

DJUR OCH NATUR

Mänkligheten är beroende av de ekosystem vi har omkring oss och som vi är en del av. Att skydda den biologiska mångfalden är nödvändigt för att ekosystemen ska kunna fortleva. Utarmningen av artrikedomen berövar kommande generationer värdefulla resurser och upplevelser. På samma sätt som en global prissättning på koldioxid är nödvändig för att komma till rätta med klimatproblemet så behövs en bättre prissättning av våra ekosystem. Bevarande av biologisk mångfald, och de miljöer den beror av, är en investering i framtiden som världen måste bli bättre att räkna på och med, att förvalta och försvara. De marina ekosystemen och havens resurser ska skyddas och restaureras.

Naturen har unika värden som alla måste kunna ta del av. Allemansrätten är en möjlighet som ger människor frihet att njuta av naturen och som få länder i världen kan erbjuda. Det är viktigt att balansen mellan äganderätt och allemansrätt inte störs genom en kommersialisering av allemansrätten.

Människan har ett särskilt ansvar att agera så att andra levande varelser också kan fortleva. Ett tydligt ansvarstagande och respekt för djur och natur, ska kombineras med en aktiv förvaltning av rovdjur och klövvilt och en stark äganderätt. Det man äger har man också ett ansvar för att vårda.

HELA LANDET BIDRAR TILL ETT HÅLLBART SAMHÄLLE

En levande landsbygd är förutsättningen för ett hållbart samhälle. Landsbygden är platsen för framväxten av den gröna energin. Sverige ska visa vägen för hur skogen kan utvecklas som källa till biologisk mångfald, biomassa och som kolsänka. Svenskt jordbruk, fiske och jakt ska ta ledningen för den klimatsmarta, sunda och säkra maten. Svensk djuruppfödning bidrar också till ett öppet landskap och möjliggör produktion av biogas. Förutom skogen och vattnet så kommer den stora utbyggnaden av vindkraft i huvudsak att ske på landsbygden. Solkraft kommer byggas ut i hela Sverige. Naturnära turism och upplevelser kan skapa både förståelse för miljöutmaningarna och nya jobb. Allt detta ger en unik möjlighet för landsbygden att ta ledningen i grön näringslivsutveckling för nya företag och hållbara jobb.

Samtidigt krävs miljövänliga och klimatsmarta lösningar i städerna genom effektiva transporter och samutnyttjande av gemensamma ytor. Att bygga hållbara städer är en av de största miljöutmaningarna i Sverige och andra länder.

Oavsett om vi bor i staden eller på landsbygden, behöver hela landet bidra. Stad och landsbygd behöver varandra i omställningen till ett hållbart kretsloppssamhälle.

EN ENTREPRENÖRSDRIVEN EKONOMI

En politik som bejakar entreprenörskap gör det möjligt för människor att förverkliga sina drömmar. Den enskilda människans initiativkraft, företagsamhet och ansvarskänsla är grunden för ekonomiska framsteg. Stabila statsfinanser och penningpolitik, utbildning och social trygghet kan alla lägga grunden för en stark ekonomi. Men förutsättningen för att skapa fler jobb är en dynamisk ekonomi och ett konkurrenskraftigt näringsliv där företagande och jobbskapande möjliggörs av lägre skatter och minskad byråkrati. Det är enskilda människor som startar, driver och utvecklar företagen och som skapar jobben i hela vårt land. Endast så kan vi skapa det ökade välstånd som genererar de skatter som finansierar en gemensam välfärd med hög kvalitet.

Små och nystartade företag har svårare att få tillgång till kapital och att bära omfattande byråkrati, är känsligare för godtyckliga regler och har svårare att hävda sig i de offentliga beslutsprocesserna. Goda villkor för entreprenörer, egenföretagare och små företag är därför avgörande för att skapa nya jobb. Centerpartiet ska arbeta för att minska den administrativa bördan för små och nystartade företag.

MARKNADSEKONOMI OCH FRIHANDEL

Sverige ska ha en välfungerande marknadsekonomi, fri från planekonomiska pekpinnar. Fritt företagande, lika villkor och fri handel är avgörande för ett gott samhälle. Hänsyn måste tas till etiska och miljömässiga perspektiv.

Tullar och handelshinder begränsar konsumenters och producenters val. Denna typ av hinder missgynnar ekonomisk utveckling eftersom konsumenterna och producenterna tvingas betala när priset på varor höjs som ett utslag av protektionism. Handel och internationellt utbyte ger möjlighet till ekonomiska reformer och ökat välstånd för fattiga länder. Viktigt är också att näringslivet får konkurrensneutrala regelverk som möjliggör utveckling på en konkurrensutsatt världsmarknad.

JOBBen FÖRST

Jobben är grunden för hela samhällets utveckling; för jämlikhet, jämställdhet, välfärdens finansiering, förebyggande av utanförskap och inte minst för tillväxt i hela landet. Eget arbete är fundamentalt för såväl frihet som trygghet för den enskilde. En av samhällets absoluta huvuduppgifter är att alla människor ska ges möjlighet att arbeta och försörja sig själva, efter egen förmåga. Ett företagsklimat som ger fler och växande företag och därmed fler jobb, med en arbetsmarknad som är öppen för alla, är förutsättningen för att människor ska kunna påverka och förbättra sina egna och sina barns livsvillkor. Då måste vi också på alla sätt uppmuntra och understödja skapandet av jobb i hela landet. Alla hinder som står i vägen för att anställa måste granskas och så långt som möjligt undanröjas.

Centerpartiet förespråkar en modell där spelreglerna för arbetsmarknaden i mesta möjliga mån fastställs mellan arbetsmarknadens parter i stället för genom lagstiftning. Det skapar en flexibel och långsiktigt hållbar arbetsmarknad och flyttar makten närmare dem som berörs. Reglerna på arbetsmarknaden ska i lika hög grad skydda de som inte har jobb och svag ställning på arbetsmarknaden som de som har fast anställning. Av både rättvise- och sysselsättningsskäl bör lagar och regler inte köra över den fria avtalsrätten eller sätta någon i underläge på arbetsmarknaden på grundval av kortare anställningsår eller andra godtyckliga skäl.

Sverige står inför ett växande globalt konkurrenstryck, där produktion flyttas till låglöneländer. Vår konkurrenskraft som företagarnation måste därför förstärkas så att det även fortsättningsvis kan skapas och utvecklas företag, i större och mindre skala, i Sverige.

SKATTER

Det ska löna sig att arbeta. Det ska också löna sig att utbilda sig och arbeta hårdare, att skapa och bygga upp företag. Därför måste skatteskalen göras mindre brant, så att den inte bestraffar ansträngningar och utveckling, som annars riskerar att utebli och aldrig komma samhället till del.

Beskattning är vårt sätt att finansiera gemensamma offentliga angelägenheter. Beskattning begränsar dock människors självbestämmande, därför bör skattemedel användas sparsamt så att de bidrar till att stärka människors livsmöjligheter och egenmakt.

Sverige är ett litet land med stor öppenhet mot omvärlden. Våra skatter behöver vara globalt konkurrenskraftiga, stimulera till innovationer och entreprenörskap, och göra det möjligt för människor med små inkomster att leva på sin lön.

Skattebördan på jobbskapande i företag ska göras så liten som möjligt. Beskattningen ska gynna det personliga, direkta och arbetande ägandet. Grön skatteväxling ska uppmuntras, med ökad skatt på miljöförstöring och minskad skatt på arbete.

Alla delar av landet ska ges likvärdiga förutsättningar för utveckling och tillväxt. Därför krävs styrmedel som möjliggör en aktiv regionalpolitik. Exempel på sådana styrmedel är ett väl fungerande skatteutjämnningssystem och geografiskt differentierade arbetsgivaravgifter.

KONKURRENS OCH KARTELLER

Konkurrens är en viktig drivkraft för utvecklingen av marknadsekonomin. Monopol, oligopol och karteller är hot mot den sunda konkurrensen som ska motverkas. Ekonomin ska ha givna och förutsägbara spelregler, som förhindrar en ekonomisk centralisering som sätter marknadsmekanismerna ur spel.

Offentlig verksamhet kan med fördel konkurrensutsättas för att ge det privata näringslivet möjlighet att skapa arbetstillfällen, välfärd och utveckling i hela landet. Offentlig verksamhet ska inte konkurrera med det rent privata näringslivet, eftersom det riskerar drabba både arbetstillfällen, välfärd och utveckling.

DE GRÖNA NÄRINGARNA

En levande landsbygd, livskraft i hela landet, konkurrenskraftiga gröna näringar och miljösmarta städer är nyckeln till hållbar utveckling. Sveriges förmåga att sluta kretsloppen och värna biologisk mångfald är beroende av hållbar produktion i våra skogs-, åker- och betesmarker. I en värld där behovet av sunda och säkra livsmedel och biomassa ständigt ökar vill vi att Sverige ges förutsättningar att bidra fullt ut. Det svenska lantbrukets konkurrenskraft, både inom EU och gentemot övriga världen, ska förstärkas.

Åkermarken är en begränsad tillgång som måste skyddas bättre. Med olika medel ska självförsörjningsgraden av livsmedel öka, vilket även möjliggör mer export av livsmedel av hög kvalitet. Centerpartiets livsmedelspolitik har som mål att skapa tillgång till trygga livsmedel – närproducerade och i enlighet med djurskyddsdirektiven och miljöhänsyn. Vårnandet av den biologiska mångfalden måste harmoniera med landsbygdsbefolkningens möjligheter att leva och bedriva verksamheter utan att riskera förlust av djur och annan egendom. Skogen är en ledande svensk exportnäring, nödvändig för grönt och hållbart jobbskapande på landsbygden, som ska ges förutsättningar till att vara världsledande. Även vattenbruket är en grön näring med stor potential som måste tas till vara. Det kan såväl producera mat och biomassa av hög kvalitet som skapa sysselsättning på landsbygden.

Lantbruket och skogsbruket kan tillsammans med andra landsbygdsföretag bygga vidare på en turistnäring som är avgörande för arbetstillfällen i många delar av landet. Genom forskning, nya kunskaper och ny teknik kan de gröna näringarna i ännu högre grad bidra till Sveriges ekonomiska utveckling. Landsbygden bidrar genom sin tillväxt, tillsammans med basindustrin, till Sveriges välfärd. För att jobb och företagande ska utvecklas krävs bra vägar och järnvägar och en god digital infrastruktur i hela landet.

EN BÄTTRE VÄLSTÅNDSDEFINITION

Ekonomisk tillväxt är ett relevant och etablerat mått på kortsiktig välståndsutveckling, men tillväxtbegreppet behöver kompletteras med andra mått som gör att vi kan mäta välstånd ur ett mer långsiktigt ekologiskt och socialt perspektiv. Vi behöver sätta ett ekonomiskt värde på vårt naturkapital och på miljön. Om hänsyn tas till förbrukningen av miljökapitalet ger det en mer rättvisande bild. Beräknas värdet av de tjänster naturen tillhandahåller, så kallade ekosystemtjänster som pollinering och vattenrening, skapas bättre underlag för ekonomiska beslut.

CIVILSAMHÄLLE OCH KULTURLIV

Det civila samhället, människornas frivilliga organisering, är en fundamental del av varje väl fungerande demokrati och välfärdsstat. Det är viktigt för personlig utveckling, social hållbarhet, integration, demokratisk fostran och kreativt skapande. Det utgör därför ryggraden i ett öppet samhälle och en långsiktigt hållbar demokrati.

Det solidariska ansvaret att förbättra människors livsmöjligheter kräver ett samspel mellan det offentliga och civilsamhällets medmänskliga nätverk. Många människor måste uppmuntras och tillåtas vara med och bygga nätverk som kan nå fler och bidra till välfärden. Det civila samhället måste ha en självständig roll, bortom både staten och privata företag.

Demokratin, den demografiska utvecklingen och människors önskan om ökad makt över sin egen vardag kräver ökat utrymme för ideella insatser, föreningsarbete och socialt och kulturellt entreprenörskap. Idrott, frivilligt socialt arbete och amatörkultur är tydliga exempel på hur civilsamhället skapar sammanhållning, integration och engagemang. Politikens uppgift är att riva hinder och röja väg för denna utvecklingskraft. Om det offentliga blir allt för ambitiöst, tar på sig allt fler uppgifter och garanterar allt fler delar av människors liv, riskerar detta motverka de frivilliga initiativ som skulle uppkommit i dess ställe.

Politiken kan stödja civilsamhället genom att involvera det i fler processer, finansiera dess infrastruktur och beskatta det så lite som möjligt.

KULTUR

Kultur är både djupaste mening, ytligaste underhållning, kunskap och gemenskap, och en betydande del av näringsliv och handel. Kulturupplevelser är en grundläggande del av människors självförverkligande och delaktighet i samhället, som ständigt utvecklas i våra möten med varandra.

Bildning breddar våra horisonter, ökar vår frihet och egenmakt, stärker den demokratiska grunden för samhället och möjligheterna till livslångt lärande. Ett samhälle med blomstrande kultur och bildning, som innefattar alla, ger de bästa förutsättningarna för en hållbar framtid. Ett samhällsstöd till kultur har uppenbara vinster, från att stärka civilsamhället och skapa plattformar för unika talanger, till att vårda och utveckla ett kulturarv som kan förmedla viktiga insikter om vår historia och hembygd. Att ge alla, oberoende av var vi bor, oberoende av vilken kulturell och social bakgrund vi har, en chans att få tillgång till kulturvärden och skapande, det är en självklar del av det offentliga uppdraget, i synnerhet för den offentligt finansierade utbildningen. Statliga kulturinstitutioner ska sprida sin verksamhet i hela landet.

Skaparglädje frodas i frihet. Politiken ska akta sig för att agera smakdomare och diktera kulturens innehåll. Allt för ofta blir olika kulturyttringar föremål för politiska prioriteringar på ett sätt som i förlängningen riskerar att hämma kreativitet. Även när kulturen är offentligt finansierad mår den bäst av att så långt som möjligt slippa politiska pekpinor och ingrepp. Politiken ska fokusera på att skapa förutsättningar för alla att delta i kulturlivet.

Tillgången till oberoende medier som står fria från såväl politisk kontroll och censur, som snävt ekonomiska intressen, är en avgörande del av demokratin och av granskningen av makten i samhället. Monopol inom media, privata som offentliga, ska motverkas.

ETT DIGITALT SAMHÄLLE

Med digitaliseringen och globaliseringen fungerar civilsamhället på fler sätt än vad vi varit vana vid. Det betyder att människor finner gränsöverskridande gemenskaper som bör bejakas på samma sätt som de traditionella.

Informations- och kommunikationsteknologi har bidragit till att sudda ut nationsgränser och fört människor världen över närmare varandra. Internet har skapat en sfär som i många stycken står frikopplad från vanliga politiska maktmedel. Det innebär enorma möjligheter till nya mötesplatser, kunskap, kultur och utveckling. Digitalisering på lika villkor, oavsett var man bor, är en förutsättning för demokrati och möjliggör decentralisering. Alla ska på lika villkor vara en del av den digitala marknaden. Centerpartiet motsätter sig en ökad reglering av internet. Vi bejakar ett digitalt samhälle med ett starkt skydd för yttrande- och informationsfrihet samt den personliga integriteten. Samtidigt måste rättssamhället finnas även i den digitala sfären. Hot och kränkningar är lika oacceptabla på internet som i andra sammanhang. Vi ser med oro på auktoritära regimers vilja att på politisk väg kontrollera och begränsa den frihet som digitaliseringen möjliggör.

Digitaliseringen utmanar den traditionella synen på upphovsrätten. Den måste utvecklas för att fungera med de nya villkor som den teknologiska revolutionen skapat. Upphovsrätten måste bejaka och belöna skaparkraften samtidigt som upphovsmännens rätt att få ersättning för sitt arbete måste säkras. Om upphovsrättsskyddet blir för utdraget i tiden och för brett definierat riskerar det att förhindra entreprenörskap, innovation och nya affärsmodeller.

STATEN OCH SAMHÄLLET

Staten är till för att underlätta, inte att hindra, människors möjligheter att göra det mest möjliga av sin egen förmåga och att våga växa bortom sina egna gränser. Statens uppgift är att garantera människors grundläggande fri- och rättigheter. Dess institutioner ska säkra rättsordningen och spelreglerna i samhället. Dess mål ska vara att skydda de svagaste och mest utsatta, att öppna livschanser för alla genom likvärdig utbildning, vård och omsorg, samt att erbjuda en grundläggande ekonomisk trygghet i livets olika skeden.

Men erfarenheten visar att offentliga institutioner och myndigheter med tiden tenderar att skapa behov av ännu mer makt. Följden blir att den offentliga makten växer på bekostnad av människors självbestämmande, sätter käppar i hjulet för enskilda människors initiativ, drivkrafter och entreprenörskap, samt brister i respekten för människors integritet. I värsta fall leder det till att makt centraliseras och flyttas allt längre bort från de människor som berörs.

Centerpartiets uppgift är att se till att staten gör det den är till för, så effektivt och rättssäkert som möjligt, och därutöver undviker att genomreglera och överbeskatta människor. Staten är till för människan, inte tvärtom.

Staten är den enda enheten i samhället som får utöva tvång och våld. Därför måste den makt som staten utövar vara föremål för kontroll. Konstitutionella fri-, och rättigheter är i detta sammanhang medborgarnas viktigaste verktyg. Vi vill se en rättighetslagstiftning, ett tydligt samhällskontrakt med utkrävbara rättigheter. Politiska beslut och juridiska domslut måste kunna överklagas så att medborgerliga och mänskliga fri- och rättigheter kan försvaras. En författningsdomstol ska vara ett naturligt inslag i ett samhälle som värnar enskilda människors frihet. För oss är de grundlagsskyddade fri- och rättigheterna, som exempelvis yttrande-, tryck- och meddelarfrihet, självklara och ska garanteras.

LIKVÄRDIG TILLGÅNG TILL SAMHÄLLSSERVICE

Alla ska kunna leva och förverkliga sina drömmar oavsett var man vill bo. Centerpartiets uppgift är att utgå från olika förutsättningar och utmaningar i olika delar av landet. Det gäller såväl städer, små samhällen som landsbygd. Alla människor ska garanteras tillgång till sjukvård, utbildning och omsorg samt fysisk och digital infrastruktur. Järnvägen till samhället, vägen till huset, bredbandet till skärmen och vägen till världens kunskap – alla dessa ska vara öppna för alla och tillgängliga för alla.

För att utveckla det brottsförebyggande arbetet vill Centerpartiet också skapa en mer lokalt förankrad polis i hela Sverige.

För att ett samhälle ska fungera och vara attraktivt för både boende, företag och besökare krävs en fungerande samhällsservice. Det offentliga ska garantera att en sådan

grundläggande samhällsservice finns, i hela landet, nära människan. Samtidigt behöver vi stimulera och pröva nya lösningar. Människors rättigheter ska vara tydliga, men kan tillgodoses på olika sätt beroende på var man bor och vilka möjligheter som finns lokalt. Vi bör uppmuntra att människor genom föreningslivet tillsammans äger och driver viktiga samhällsfunktioner som kommer alla till del.

ETT SAMHÄLLE BYGGT UNDERIFRÅN

Vårt samhällsbygge utgår från den enskilda människan. Det han eller hon inte klarar av ensam löser man gemensamt i familjen, byalaget, arbetslaget, eller i andra grupper av människor. På samma sätt fungerar det när människors beslutsmakt flyttar in i det politiska systemet. Beslut som måste fattas på högre nivåer än kommunen skickas uppåt.

Ett samhälle byggt underifrån är en beslutsmodell som bygger på federalistiska principer och som knyter an till Centerpartiets långa tradition om ett decentraliserat beslutsfattande – där makten finns så nära den enskilda människan som möjligt.

Med decentralisering som verktyg vill Centerpartiet ge varje människa och varje del av landet makt att ta itu med de egna utmaningarna. När vi ställer grundläggande krav på välfärd och trygghet är likvärdighet i hela landet avgörande, men kraven kan nås på olika sätt och olika delar av landet kan finna de lösningar som bäst tar vara på de egna förutsättningarna. I regioner och kommuner med starkt självbestämmande kommer effektiva lösningar på olika samhällsutmaningar att mejslas fram. Det ger människor, kommuner och regioner reell makt och fler valmöjligheter.

En förutsättning för utveckling är att det finns tillräckligt med bostäder i hela landet. Med enkla regler och starka drivkrafter att investera i bostäder, kan byggandet öka i hela landet. En väl fungerande bostadsmarknad präglas av rörlighet, låga trösklar, långsiktighet och mångfald. Det är också viktigt att ha möjlighet att utnyttja attraktiva sjönära lägen för bostadsbyggande i hela landet.

Sverige har utvecklats mot en allt mer komplicerad stat. Lokalt och regionalt finns en brokig samling av stora och små kommuner, kommunalförbund, regionförbund, landsting och ett fåtal nyetablerade regioner. Det gör det svårt för invånarna att utkräva demokratiskt ansvar. Därför behöver fler folkvalda regioner skapas i hela landet som ger människor bättre överblick över det demokratiska beslutsfattandet, mer inflytande och större påverkan. Genom att decentralisera makt och inflytande i frågor som arbetsmarknads-, infrastruktur- och tillväxtpolitik kan invånarna regionalt få råda över viktiga framtidsfrågor. Vi överbrygger statens stuprörstänkande och gör små kommuner mindre sårbara. Samtidigt ser vi gärna fler kommunindelningar där invånarna så önskar.

INTEGRITET

Respekten för den enskildes personliga integritet är en grundsten i varje demokrati. En egen personlig sfär där människor utan övervakning kan forma och utbyta tankar och skapa relationer är en förutsättning för personlig utveckling och ett fritt offentligt samtal.

Ett starkt integritetsskydd är därför en omistlig del av ett öppet och demokratiskt samhälle. Det är viktigt med en maktindelning där politiska beslut och andra maktbefogenheter inte centraliseras till ett fåtal institutioner och individer. Öppenhet och transparens är grundförutsättningar för frihet, demokrati och för att förhindra korruption och övergrepp.

All lagstiftning bör prövas mot dess påverkan på människors personliga integritet. Det måste finnas en proportionalitet mellan lagstiftningens inskränkning av medborgarnas integritet och lagarnas syfte. Samtidigt måste det finnas ett skydd mot både statliga och privata ingrepp i människors privatliv. Alla måste ha möjlighet att försvara sina rättigheter i domstol.

VÄLFÄRD

Den offentligt finansierade välfärden ska vara av hög kvalitet, jämlik och jämställd samt vara tillgänglig för alla i hela landet. Det är positivt att både företag, offentliga institutioner och civilsamhället är med och utvecklar välfärden.

Oavsett om den offentligt finansierade välfärden utförs av kommuner, landsting, företag, kooperativ eller föreningar måste berörda människors behov och valfrihet stå i centrum. Genom den dynamik som många olika utförare skapar kan såväl offentligt som ideellt och privat drivna verksamheter utvecklas. Detta skapar också en mer attraktiv arbetsmarknad med fler karriärvägar och arbetsgivare att välja på, vilket förbättrar förutsättningarna för medarbetare att utvecklas.

Allt fler människor lever och får vara friska längre. Det är mycket positivt, men det ställer krav på välfärdens utformning och finansiering. Centerpartiet vill se en välfärd som är gemensamt finansierad men som ger valfrihet och där fler aktörer bidrar till ökad innovation, effektivitet och kvalitet. Vårdpeng, skolpeng, omsorgspeng och jobbpeng är nycklar för att förena rättvisa med självbestämmande. Utformandet av dessa bör underlätta välinformerade val och fokus på kvalitet.

Det som det offentliga finansierar ska vara likvärdigt för alla och med samma goda kvalitet till alla. Möjligheten att snabbt få vård i den offentligt finansierade sjukvården ska ges efter behov och inte efter betalningsförmåga. Människors rätt till valfrihet är det som ska trygga att den offentligt finansierade välfärden anpassas till individens behov. Samtidigt ska människor ha stor frihet att, utöver det offentliga vård-, omsorgs- och välfärdsåtagandet, själva investera i sin egen hälsa och sin egen utveckling.

VÅRD OCH OMSORG

God vård och omsorg i hela landet, baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet, är viktigt för den enskilda människan. Sjukvården bör ta hänsyn till att människor är olika och att förutsättningarna ser olika ut i olika delar av landet, men alla ska vara trygga med att få en likvärdig vård. Utvecklingen av ny teknik och nya metoder för att bedriva vård och omsorg bör uppmuntras.

Alla ska kunna få en trygg ålderdom med hög livskvalitet och värdighet. Personer med funktionsnedsättningar, psykisk ohälsa eller missbruksproblem måste ha inflytande över sitt liv och få det stöd som behövs. Tillgängligheten är avgörande för människor med olika funktionsnedsättningar. Vi vill därför skapa en vardag och ett samhälle med full tillgänglighet. Olika typer av boendeformer behövs för att kunna erbjuda alla människor trygghet, gemenskap och god omvårdnad.

Samhällets aktörer ska inta individens perspektiv. Av största betydelse är då barnens rättigheter och perspektiv. Alla ska ha inflytande över sina egna liv också när det gäller välfärdstjänster. Valfrihet är viktigt för människors självbestämmande i livets alla skeden. Genom att uppmuntra många olika aktörer inom vården kan också vården utvecklas för att möta lokala och individuella behov.

En förutsättning för en hållbar välfärd är ett förebyggande förhållningssätt. Folkhälsoperspektivet måste genomsyra hela samhället för att ge resultat. God folkhälsa är en grundsten i en hållbar välfärd. Samhället ska ge förutsättningar för att individer ska kunna ta ansvar för sitt välbefinnande, sin hälsa och livsstil. En förbättrad folkhälsa är en viktig del i att klara välfärdens finansiering.

UTBILDNING

Utbildning är grundläggande i ett demokratiskt samhälle. Det är det starkaste verktyg individen besitter för att utöka sina möjligheter oavsett social och ekonomisk bakgrund. Från förskola till forskning utgör utbildningen grunden för jobb, företag och vårt lands konkurrenskraft.

En skola med eleven i centrum är den enskilt viktigaste reformen för att fler unga människor ska börja vuxenlivet med goda kunskaper och ett arbete. Alla barn har rätt att få de kunskaper som gör dem till delaktiga samhällsmedborgare. Bra förskolor, skolor och fritidshem ska finnas i hela landet.

Förskolan ska bygga på en bra pedagogik och en mångfald av utförare som tar tillvara barnens nyfikenhet och lust att lära. Föräldrar ska ha rätt att välja de lösningar som passar familjen bäst.

Grundskolan ska ta vara på varje barns kreativitet och energi. Skolan måste se varje elevs möjligheter och utmaningar att nå sina mål. Professionella lärares kompetens och pedagogik är avgörande. Att tidigt ge grundläggande färdigheter som att kunna läsa, skriva och räkna måste prioriteras, eftersom de är förutsättningen för allt annat lärande. Det är viktigt att utgå från varje barns behov, inte minst för den tidiga språkinläringen.

Det offentliga ska garantera att utbildningen lever upp till höga krav på kvalitet och ge alla elever rätt till det stöd och den tid som krävs för att kunna lämna skolan med fullgoda kunskaper och uppnådda mål. Skolan måste vara i ständig utveckling och kunskap inhämtas med nya redskap, modern pedagogik och teknik. Även återkopplingen från skolan till elever och föräldrar kan ske på nya sätt. Utbildningens grund är kunskapsinhämtning och inte vilken tid som tillbringas i klassrummet. Elevhälsan är viktig för barn och ungas fysiska och psykiska välbefinnande.

Alla barn har rätt till en bra utbildning oavsett var de bor. Lagstiftning och regelverk måste erbjuda stor frihet att lokalt lösa denna uppgift på bästa sätt. Föräldrarnas och barnens rätt att välja skola är central, samtidigt som föräldrarna och eleverna bör få ett ökat ansvar och inflytande i skolan.

Gymnasieskolan ska utgå från det livslånga lärandet och anpassas utifrån de enskilda studenternas behov och förutsättningar. Möjligheten för elever och studenter att fritt välja utbildning ska vara så stor som möjligt. Lärlings- och yrkesutbildningar kopplade till arbetsmarknadens behov är viktigt.

Högre utbildning och fria lärosäten ska självständigt kunna bedriva högkvalitativ forskning och utbildning. Fria universitet och högskolor gynnar både forskning, utbildning och tillväxt i ett långsiktigt perspektiv. Ökad innovationskraft och konkurrenskraft förutsätter att utbildningen är attraktiv för utländska studenter och internationella forskare, och att samverkan med näringslivet förstärks.

För att säkra kvaliteten och möjligheterna till högre utbildning behövs det en mångfald av lärosäten i hela landet, med frihet att själva utforma utbildningen, som en del av ett samhällsligt ansvar. Lokala, regionala och privata initiativ bidrar till att stärka dessa möjligheter. De mindre högskolorna och nyare universiteten är en viktig motor för regional tillväxt genom sin nära koppling till det omkringliggande näringslivet. En ökad kommersialisering av forskningens resultat stärker Sveriges innovationskraft.

För den som förlorat arbetet, eller vill byta inriktning senare i livet, måste studiesystemet erbjuda möjligheter till teoretisk eller praktisk omskolning eller vidareutbildning. Folkhögskolorna och studieförbunden med sin koppling till civilsamhället, liksom de mer yrkesorienterade utbildningarna med sin koppling till näringslivet, spelar här en särskild roll. Möjligheten till bildning och ett livslångt lärande är berikande både för individen och samhället. Staten bör uppmuntra och gynna enskildas och arbetsgivares investeringar i, och sparande till, fortbildning och kompetensutveckling.

SOCIALA SKYDDSNÄT

Välfärden ska innefatta sociala skyddsnät som förmår skapa en god ekonomisk grundtrygghet. Tryggheten ska vara utformad så att ingen faller igenom samtidigt som den stimulerar till arbete och egen försörjning. Detta ska också omfatta företagare och studenter. Samtidigt får inte bidragsfällor och trösklar göra det olönsamt att återgå till arbete och egen försörjning.

Arbetslöshetsförsäkringen ska vara en allmän och tydlig omställningsförsäkring. Sjukförsäkringen ska hjälpa den enskilda att tillfriskna och få den rehabilitering som krävs för att kunna återgå i arbete. Föräldraförsäkringen ska utformas efter familjens och barnens bästa. Pensionssystemet ska vara långsiktigt hållbart och säkerställa en god inkomstnivå. Samtidigt ska förutsättningarna förbättras för dem som vill fortsätta arbeta och vara företagare även efter den allmänna pensionsåldern.

MIGRATION OCH INTEGRATION

Centerpartiet strävar efter öppna gränser, fri rörlighet samt en generös och human flykting- och invandringspolitik. För ett parti som bygger sina värderingar på alla människors lika rätt och värde finns inget annat logiskt ställningstagande än att verka för en värld där människor kan röra sig fritt över gränserna. Den ömsesidiga fria rörligheten inom EU bör utvidgas så att den omfattar hela världen. Endast så skapar vi förutsättningar för en mer jämlik värld där människor möts, utbyter erfarenheter, gör affärer och skapar förståelse för varandra. En värld där det är lika naturligt att flytta mellan nationer som inom nationen.

Så länge det finns regimer som kränker fundamentala medmänskliga principer är möjligheten till asyl ett sätt att erbjuda människor ett skydd för sina grundläggande fri- och rättigheter. Att få söka sig en fristad och en försörjning, inte bara inom det land där man är född, utan också utanför landets gränser, är en mänsklig rättighet. Sverige har också genom konventioner i Förenta Nationerna (FN) och andra internationella avtal förbundit sig att erbjuda flyktingar en fristad. Fler länder behöver vara med och ta ansvar för skyddet av flyktingar. Sverige ska verka för starkare internationella överenskommelser när det gäller flyktingmottagandet.

MIGRATION BERIKAR

I århundraden har människor kommit till, men också lämnat, Sverige. Mellan 1850 och 1930 tog omkring 1,2 miljoner svenskar båten över Atlanten till följd av ofrihet, fattigdom, magra skördar och religiös förföljelse. Idag lever människor i andra delar av världen under liknande förhållanden.

Det är en styrka att leva i ett mångkulturellt samhälle. Öppnare gränser minskar avståndet mellan människor och stärker kontakterna mellan olika delar av världen. Den tekniska utvecklingen har idag lett till en globaliserad värld där människor interagerar som aldrig förr, gränser suddas ut, kunskap sprids och förståelsen ökar. Individer rör sig längre sträckor, i större utsträckning och till fler platser än någonsin tidigare.

Sverige blev, och är, ett välmående land tack vare omfattande utbyte med omvärlden, ett utbyte som handlar om såväl invandring och utvandring som handel och internationellt samarbete. Ökad migration och handel är en del av den tilltagande globaliseringen. Sveriges tillväxt är beroende av internationellt företagande vilket mångkulturell företagsamhet bidrar till. Centerpartiet vill stärka svensk konkurrenskraft genom en aktiv politik för arbetskraftsinvandring. Svenskt välstånd är beroende av välutbildad arbetskraft som vi idag inte kan möta inom landets gränser.

Migration berikar individer och har genom åren därigenom gjort Sverige rikare, såväl ekonomiskt som kulturellt som intellektuellt. Genom ökat utbyte med omvärlden, ökar Sveriges möjligheter att utvecklas.

DAGENS UTMANINGAR

Sveriges integrationsutmaningar är de systemfel som finns idag. Vi måste bli bättre på att ta vara på den kompetens och företagsamhet som finns hos de människor som kommer till oss. Att snabbt kunna få tillgång till språk, utbildning eller arbete är en grundförutsättning. Arbetsmarknaden får inte systematiskt placera dem som har sämre språkkunskaper eller annan etnisk bakgrund, och som inte etablerat sig fullt ut i Sverige, i underläge. Det är inte gränserna som ska stängas, utan arbetsmarknaden som ska öppnas.

Även bostadsmarknaden måste bli öppnare. Om människor av samma etniska ursprung väljer att bo på samma ställe ska det vara för att de vill det, inte för att de måste. Utmaningar på arbets- och bostadsmarknaden i många av våra kommuner idag får inte hindra Centerpartiets långsiktiga vision om öppenhet. Kommunerna måste få större möjligheter att ta ansvar för dessa utmaningar.

Främlingsfientlighet är ett av de mest allvarliga hot vårt samhälle och vår demokrati står inför. Den bryter ned den ömsesidiga respekten och värdigheten människor emellan och underminerar de principer om öppenhet och utbyte med omvärlden som Sveriges välstånd vilar på. Främlingsfientlighet öppnar vägen för återkomst av ideologier vars utgångspunkt är att alla människor inte har samma värde.

Varje individ har rätt att skapa sin egen identitet. Identitet eller grupptillhörighet ska inte påverka hur man behandlas. Diskriminering, strukturell rasism och intolerans, i alla dess former, ska motverkas. Detta måste vara självklart i samhällets alla funktioner och människor emellan.

EN FRI OCH FREDLIG VÄRLD

Utrikes- och säkerhetspolitiken syftar ytterst till att värna universella mänskliga fri- och rättigheter. Sverige är som litet land starkt beroende av sin omvärld. Utmaningar som är gemensamma för många nationer, som tullmurar, klimatfrågan och internationell brottslighet, kan bara lösas genom internationellt samarbete. Vi, som är medborgare och invånare i demokratiska länder med yttrandefrihet, har ett särskilt ansvar att stå upp för dem, som till priset av svåra uppoffringar och ibland med livet som insats, kämpar för frihet och värdighet i länder med diktatoriska och förtryckande regimer.

Dagens internationella ekonomiska beroende ökar betydelsen av fredsinsatser, samarbete och dialog. Samarbetsorganisationer som FN och EU, handelsavtal och bistånd, kan knyta länder närmare varandra så att konflikter undviks och förtryckta människors rätt kan försvaras. Det nordiska samarbetet, som överbryggat många europeiska konstellationer, spelar en viktig roll.

Vi kan inte förutsätta att avspänning och demilitarisering ska prägla vår värld. Ibland finns inga andra metoder än de militära för att säkra fred och frihet. Sverige måste därför kunna försvara sitt eget territorium. Sverige bygger säkerhet i Norden, Europa och världen genom ett eget försvar samt genom nära militärt samarbete med demokratier i vår närhet. Centerpartiet vill att Sverige ska bistå i internationella fredsinsatser, gärna i ökad utsträckning under direkt FN-ledning. Hoten kommer numera inte enbart från andra stater utan även från andra aktörer. Därför måste vi också anpassa vår försvarsförmåga efter nya hot mot landet.

ETT DEMOKRATISKT EUROPA

EU har bidragit till att krigens Europa blivit ett fredens och stabilitetens Europa. Det demokratiska samarbetet, den fria rörligheten, handeln och den europeiska integrationen har fört människor närmare varandra genom ömsesidigt utbyte.

Men i en tid av allvarliga utmaningar finns ett tydligt behov av att reformera EU. Centerpartiets vision är ett öppnare, grönare och mänskligare EU där mångfald är vår gemensamma styrka. EU måste bli smalare, men vassare, göra färre saker men göra dem bättre. På områden som klimatomställningen, frihandeln och den gränsöverskridande brottsligheten bör den gemensamma politiken bli kraftfullare för att lösa de utmaningar vi står inför. Däremot måste unionen avhålla sig från att gripa in i t.ex. ländernas skatter, välfärd och sociala trygghetssystem.

Unionens byråkrati får inte överskugga demokratin. Centralmakten i Bryssel får inte utökas på bekostnad av EU-medborgarnas självbestämmande. Lösningen är inte att resa nya barriärer mellan länder utan att öka transparensen och medborgarnas direkta inflytande. Principen måste vara att beslut fattas så nära medborgaren som möjligt och att endast de beslut som måste fattas gemensamt beslutas på EU-nivå. EU:s ledare måste söka sitt mandat från medborgarna och stå till svars inför dem. EU är och förblir ett samarbete mellan självständiga nationer, men det måste bli tydligare hur den enskilde medborgaren i EU kan förändra den förda politiken. En tydligare demokratisk kontroll kommer ställa högre krav på vilka frågor som tillåts flytta upp på EU-nivå och öppna för att frågor flyttas tillbaka från EU till nationell nivå. Centerpartiet ska i alla avseenden försvara och värna om de demokratiska principerna och mänskliga rättigheterna i EU-samarbetet.

VÄRLDSSAMFUNDET

Fred, skyddet av mänskliga rättigheter och hållbar utveckling är hela världens ansvar. Förenta nationerna erbjuder en arena för världens länder att diskutera gemensamma utmaningar, men FN måste utvecklas och reformeras för att fullt ut bli en organisation som kan bära detta ansvar.

I en värld med omfattande miljö- och klimatproblem måste FN och dess medlemsstater ta ett större ansvar för att driva på för globala, bindande avtal och effektiva åtgärder. Det är världens fattiga som drabbas allra hårdast av klimatförändringar, stigande havsnivåer, brist på rent vatten, förbrukade naturresurser och allvarliga katastrofer. För att en hållbar framtid ska bli möjlig måste klimatarbetet och fattigdomsbekämpningen gå hand i hand. En av framgångsfaktorerna i detta arbete är att människor i fattiga länder, särskilt kvinnor, får möjlighet till egen försörjning

Vi lever i en tid då diktaturerna och dess företrädare retirerar, men där en stor del av världens befolkning fortfarande lever i förtryck. Därför är det särskilt viktigt att vi, medborgare i de demokratiska länderna, inte kompromissar med våra ideal utan förenas i en strävan efter alla människors fri- och rättigheter.

Detta är vår vision för en hållbar framtid.